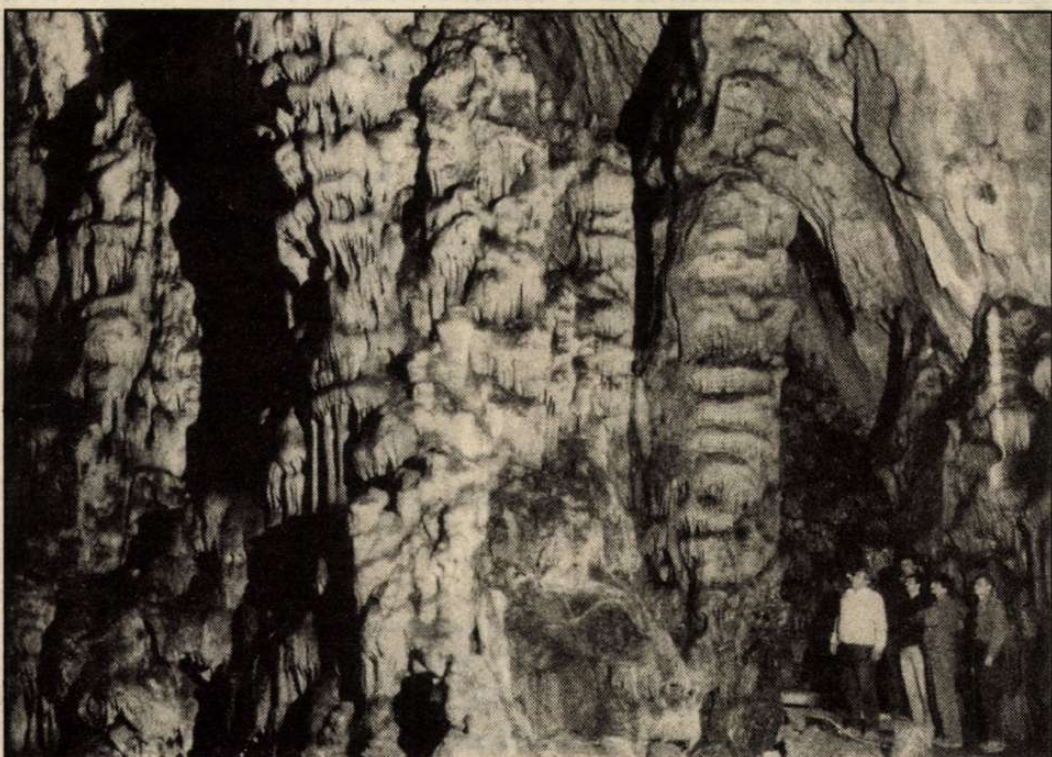

Újra látogatható a Denevér-ág a Baradla-barlangban. Az Aggteleki Nemzeti Park ismét látogathatóvá tette az 1800-as években megnyitott Denevér-ágot, melyet a 60-as évek elején lezártak. Ez a barlangrész a Baradla legősibb része, halódó cseppköveivel különleges látványt nyújt. A barlangban az ősember kunyhóclöppjének nyoma is látható.

Műhely 1991/3

Érzékeny – nyári? – utazások

Hetvenötödik születésnapján két ismert alkotót is köszöntenek megyénk kulturális folyóiratában. Az ünnepelték közül *Timaaffy László*, „Kisalföldi halottas hagyományaink” címmel jegyez írást, *Tűz Tamás* két verssel szerepel a Műhely idei harmadik számában. A költő arra figyelmeztet bennünket: „Megy az idő, már évek óta / nincs egy irdalmas pillanat, / hogy valami zavar ne volna.”

Minek tagadjuk, ugyanolyan érdeklődéssel olvastuk soraikat, mint Eckhart mester (1260–1328) útmutató beszédeit – amelyekben sok mindenről szó van, imáról, szenvedélyes emberekről, bűnre való hajlamról, akaratról, elkövetett bűnökről –, *Kézdi Balázs* dolgozatát (Kultúra és önpusztítás), és gondoltunk megijedve magunkban azok-

ra, akik ezen a nyáron tépik szét életük fonalát. Mert – döbbenetek a sorok – „akár-hogy is van a statisztikai tükrözéssel, az a tény mindenképpen orientáló lehet mindenki számára, hogy a 80-as évek átlagát figyelembe véve nálunk, Magyarországon, évente közel 5000 ember vett önkéntes véget életének, s ez a szám mindenféle összehasonlítástól függetlenül jelzi a nemzeti öndestrukcio tényét”. Egyébként érzékeny utazásokat tehetünk az időben – most már a biztos nyárban? – a szerzőkkel. *Horváth József* a halálra készülést vizsgálja a XVII–XVIII. századi végrendeletek tükrében. Kapcsolódik a fő laptest témájához *Szepes Mária* írása (A félelem legyőzésének praxisa), Buddha-idézettel az elején: „Aki úgy néz a világra,

mint vízbuborékra, azt nem látja meg Halál Király.” A versek szerzői között ott van még *Tatár Sándor*, *Böröndi Lajos*, *Schein Gábor*, *Czilczér Olga*, *Tristan Tzara*. Prózát írt Nagy *Atilla*, *Kristóf*, *Schmitt Jenő*, *Henrik* (1851–1916) Nietzsche-schéről, az emberről, a gondolkodóról szól, *G. Komoróczy Emőke* Kassák és Európa kapcsolatát mutatja be (Dadaizmus és konstruktívizmus), olvashatunk *Barta Sándor* dadaista korszakáról is. *Almási Tibor* művészettörténész *Mattis-Teutsch János* munkásságát ismerteti, *Balogh Vilmos* Szilárd Hanák Tibor legújabb könyvéről, *Böröndi Lajos* pedig Hárs Ernő prózakötetéről ír.

Mattis-Teutsch János műveit illusztrálják a folyóiratot. A fotókat *Burián György* készítette. **J. J.**

Nyugati vándorutakon

Brüsszel, Brugge, Gent

2. Az útikönyvek szerint Brüsszel nemcsak Belgium, hanem a Kis-Európa fővárosa. Nagyváros, amely vidéki városok sokaságából jött létre. Tulajdonképpen 19 község alkotja Brüsszelt. Közülük a csodálatra méltó belváros az igazi Brüsszel, amely egyszerű ódon és hipermodern.

A Grand „Place régmúlt korok sajátos hangulatát idézi. Tőle néhány száz méterre azonban már napjaink építészeti stílusára jellemző paloták tornyosulnak üvegől és alumíniumból. Mostani utamon is sokáig gyönyörködtem a szépséges térben, amelyet *Victor Hugo* a világ egyik legszebb terének nevezett. A városháza a belga gótikus építészeti remeke. Vele szemben díszlik a Királyok háza, ahol a Városi Múzeum várja a látogatókat. Egyik feltett kincse többi között *Bruegel Nászmenet* című képe. A téren szebbnél szebb házak sorakoznak egymás mellett. Közülük legnevesebb a *Maison des Brasseurs*, azaz a Sörfőzők háza, amelyben megtaláljuk az ősi belga söripar múzeumát. A múzeumhoz természetesen söröző is csatlakozik, ahol magam is kóstolgattam a kitűnő belga söröket.

Brüsszel jelképes alakja a Manneken-Pis, a pisilő kisfiú. Valójában kis forrás ez, amely régóta ad vizet a környék lakóinak. A pisilő fiúcs-

káról már a XIV. századbéli krónika is említést tesz. Néhány éve a brüsszelek azt mondták, „van pisilő fiúcskánk, legyen pisilő lánykánk is”. Ezért a Manneken-Pistől nem messze a halasok zsákutcájának végén, a halvendégők közvetlen szomszédságában ugyancsak bronzból felállították a Janneken-Pist, azaz a pisilő lánykát. A szobor nagysága tökéletesen meg egyezik a fiúcskáéval. Hogy vizet ugyancsak forrás táplálja-e, arról nem tudtam tudomást szerezni.

Belgium tulajdonképpen két várossal büszkélkedhet. Az egyik Brugge, a másik Gent. Mielőtt elutaztam volna nyugati kóborlásaimra, leemeltem könyvespolcomról a *Corvina* Kiadó 1982-ben megjelent albumát *Bruggeről*. Abban írta *Sármány Ilona*, hogy Csipkerózsika meséjét néha túlszárnyalja a valóság. A történelem szeszélye, a véletlen csodája, ugyanis egy egész középkori várost őrzött meg az utókornak, szinte érintetlenül. A Csipkerózsika-sorssal megvert megáldott Brugge a nyugat-flandriai síkság elhomokoso-

dott csatornái között, az éltető tengertől elzárva, a XV. század végén merült három évszázados álomba, így őrizte meg az utókornak a „középkor alkonyának” aranyló naplementéjét. Mit is mondhatna róla a szépség gyönyörétől elvarázsolt látogató? Talán csak azt, hogy egyetlen nagy múzeum vagy hatalmas történelmi filmdiszetének tűnik, hiszen történelmi arculatát évszázadok folyamán híven megőrizte. Lehetetlen felsorolni Brugge látnivalóinak, múzeumainak, templomainak mindegyikét. Közülük – egyéni vélemény – talán a Notre Dame legemléstremélyebb és a közelében látható Szent János-kórház a világhíres Memling-gyűjteménnyel. Az előbbi őrzi Michelangelo legkisebb szobrát, a híres fehér márványból készült *Madonnat*. A város egyik dűsgazdag polgára rendelte a mesternél és 1506-ban került ide. A fasiszta megszállók természetesen elrabolták. Az elrabolt magyar műkincsek mellett egy Salzkammergut környéki sóbányában letek rá.

A másik belga meseváros Gent, amely ugyancsak csa-

tornáktól átszelt, mint Brugge. Gent főterén a Szent Bavo téren három torony magasodik, egyik a Sint Baafskathedrale, amely vörös téglából, fehér és szürke kőből épült gótikus stílusban. Negyyszáz évvel ezelőtt nyerte el mai formáját. Azt mondják, hogy Belgiumban nincs még egy olyan templom, amelyben annyi műkincset őriznének. Ötvösművészeti ritkaságok, síremlékek, képek, a Hamud festészet csodálatos alkotásai. Közülük mindössze egyet említek. Van Eyck fivérének „Titokzatos bárányimadás” című művét, amely 1432-ben készült. Méltatás helyett Caral van Mander: „Van Eyck testvérek: Genti oltárához írott híres művének Óda című részletéből idézek: „Jöjjetek műbarátok, bármely nemzetiségből valók vagytok is és nézzétek ezt a daedalusi művet, ezt a kincset, ezt a nemes zálogot, amelyhez hasonlítva Krözus gazdag kincsei sem mire sem becsülhetők, mert az Ég ajándéka ez a drága Flandriának. Jöjjetek, mondom, és üdvölgözzétek áhítatosan a mű minden tulajdonságára, mert a tenger az, amely a művészettől túlrad, és amelyben minden a legszebb világosságban mutatkozik, kivívva a magasztalást.” (Folytatjuk.)

Imre Béla

Győri Nyár '91

Verdi: Requiem

Rossini 1868 novemberében bekövetkezett halála adta az ötletet, hogy a kor legismertebb komponistái írjanak a nagy kortárs halott emlékére gyászmisét. Verdi a *Libera* em tétellel a szokatlan, de jó szándékú felkérésnek eleget tett, követőre azonban nem talált. Végül is 1873-ban, Manzoni halála után a töredéket teljessé tette, s megalkotta az oratóriumirodalom – operái játszottóságával is vetekező – remekét, a *Requiemet*.

Ez a mű indította útjára a már-már agonizálni látszó Győri Nyár ez évi programját, egyben nyitánya volt a Szent László-napoknak is. A Székesegyházban rendezett koncert dirigense, *Sándor János* Liszt-díjas, érdemes művész a Győri Filharmonikus Zenekar élén Verdi monumentális alkotását alapvetően Manzoni ihlette lángolásában, perzselő lendületében, a gyarló lét konkrétóságától elvonatkoztatott „végítélet” humanizmusának dicsőítésével közvetítette.

A jól felkészült és igazgatókarnagyával azonos érzelmi skálára hangolódott zenekar világos, tiszta, helyenként harsány eszközökkel, áttekinthető dallamszövessel, a tetőpontok drámai intenzitásával, a lírai szakaszok érzelmi feltöltöttségével, a formai ívek végtelenségig történő feszítésével a mű lényegét ragadta meg. Az *Introitus* megbékélt hirdető piassiniója éppoly hiteles volt, mint az örök világosság fényes dűr-témája, vagy a *Dies irae* kozmikus erejű hallucinációja. A mélységeket és magasságokat egyaránt átfogó, helyenként fergeteges lendülettel, démoni erővel megszólaló muzsika idegekig hatolt, az érzelmei és indulatok sokaságát szabadította fel.

A Budapest Kórus (karigazgató: *Antal Máttyás*) minden igényt kielégített. Kifeje-

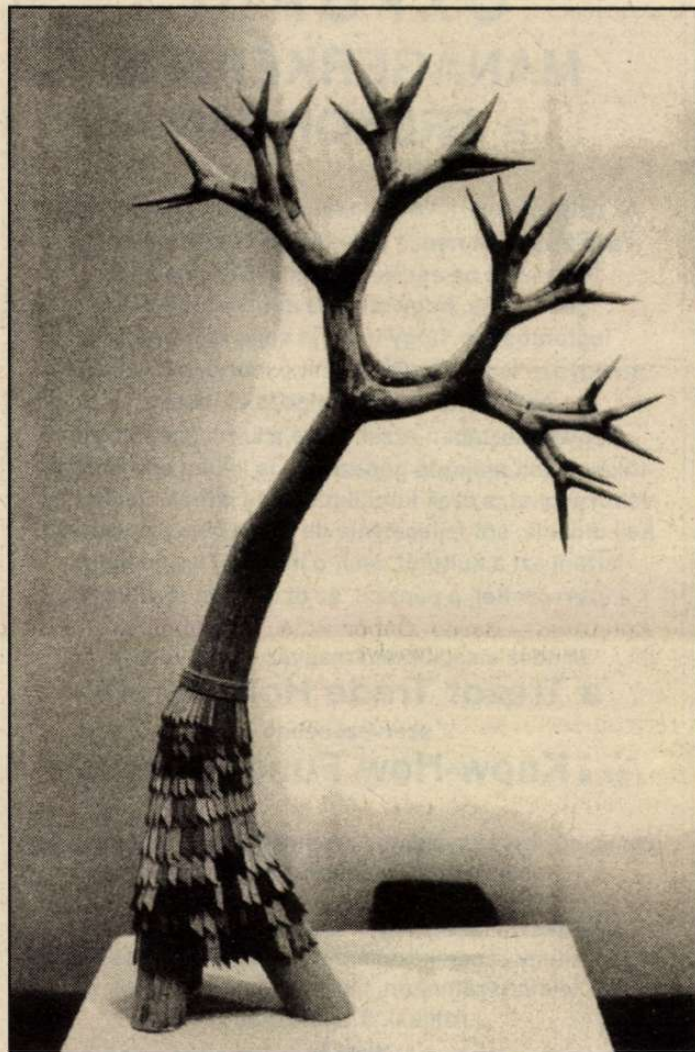
ző, átélt, árnyalatokban, színekben gazdag, telt hangzásai, dinamikai és ritmikai megoldásai, mindvégig érezhető precizitása maximális elismerést, szuggesztív előadasmódja a pillanatok sokkoló élményét váltotta ki. Ha kellett, lágyan simogatott, vigasztalt és felemelt, ha kellett, megrázott, iszonyatos erővel sodort a végtelen tér kiterjedt dimenziói felé, erőt, hatalmat, beteljesülést sugárzott.

Sándor János a professzionisták biztonságával és rutinjával – egyéni elképzelései

érvényesítésének eszközeként – teremtett példás összhangot a zenekar és kórus között, ezen az estén minden olyan jól együtt szólt, együtt hatott, összejött.

A szólisták közül *Bokor Jutta* nyújtotta a legjobb, legkiegyensúlyozottabb teljesítményt. *Bellai Eszter* hangja a zárótétel meghitt áhítatában érvényesült igazán, *Rozsos István* visszafogottabb volt, *Pintér Ferencet* ambiciózus igyekezete dicséri.

B. Kóbor László

Samu Géza plasztikája.

Természetmítoszok a képzőművészetben

A Győri Nyár rendezvényfolyam keretébe illeszkedő, a napokban megnyílt új Műcsarnok avató-kiállítása *Samu Géza*-nak, a múlt évben fiatalon elhunyt szobrászművésznek állít emléket, és ezzel párhuzamosan azoknak a pályatársaknak mutatja be néhány alkotását, akik *Samu Gézával* együtt és egyenlő rangú alkotókként, felvállaltak a magyar plasztikában egy olyan utat, amelynek hagyományai csiráiban ugyan már megvoltak, de kibontakoztatása mellett a Fás Kör néven ismert alkotócsoporthoz tartoztak.

Az a kapocs, ami a fa iránti vonzalmon és feltétlen tiszteleten túl összeköti a Fás Kör alkotóit – *Samu Gézát*, *Huber Andrást*, *Orosz Pétert*, *Varga Gézát* *Ferencet* – az az, hogy mindahányan tágra nyitott, figyelő, fűrkésző szemmel járnak a természetben, majd ezekből az élményekből kiemelnek egy fontosnak tűnő részletet, melyet aztán saját vérmérsékletük, művészeti elképzeléseik szerint jelek, jelzések rangjára emelnek és szobrok, konceptek formájában továbbadják a tárlat-látogató nagyközönségnek.

Ha tömören kellene jellemezni a négy szobrászművész műcsarnokbéli alkotásait – legalábbis szubjektív benyomáson szerint –, azt lehetne mondani róluk, hogy – egyáltalán nem paradox módon – ezek egy időben líraiak és férfiasan határozottak. Arról regélnek, amit mutatnak és azokhoz szólnak, akik képesek azonosulni velük.

Samu Géza, *Huber András*, *Orosz Péter* és *Varga Géza* *Ferenc* műveinek plasztikai értéke – külön-külön, de együttesen is – nem az egetverően nagy, az emberiséget megváltoztató tartalmukban érvényesül, hanem ellenkezőleg, intim létükben. Ebben az intim, hangulatoktól telített térformálásban, ahol egy szerteágazó fa, hol millió éves evolúciós folyamat képében – intuitív szintünkre hivatkozva – elképzelt és valós természetmítoszok elevenednek meg előttünk, olyan ősrégi és újkeletű mítoszok, amelyeknek naponta, pillanatról pillanatra magunk is alanyai, részesei, formálói és továbbadói vagyunk.

Almás Tibor